

Kodulooline Sangaste kalmistu

*“ ... nüüd andmeid ajaloolisi ja ajaloota
siin sidugu ja vennastagu - tahaks loota...*

Gustav Suits

Kodulooline
Sangaste kalmistu
/Aeg, inimesed ja sündmused/



Ajalooliselt kalmistu ja kirik on omavahel tihedalt seotud, kuuluvad kokku. Sangaste kiriku esmamainimine kuulub aastasse 1379, kuid sagedamini mainiti kirikut pärast taastamist aastast 1742. Kalmistu kohaks kujunes toona maa-ala, mis asub Sangaste kirikust loodesse ühe kilomeetri kaugusel. Kalmistut ümbritseb maakividest aed. Kalmistule on maetud palju tuntuid inimesi, kuid siin asuvad ka Keeni ja Kuigatsi mõisnike perekabelid. NB! **Antud kogumikus tähelepanu väärtsid ka need Sangaste elanikud, kelle juured asuvad siin, kuid ajaloosündmuste tõttu jäänud võõra maa mulda. Neid meenutada-mälestada ongi just kohane kalmistu koduloolises uuringus.** Paljudel kalmistule maetutel on kuulsad järglased ja neid teadlikult seostatakse oma eellastega. Isikute valik jääb subjektiivseks, mistõttu eeldame mõistvat suhtumist. Koostaja Vambola Raudsepp, AD 2024.

Sangaste

*Otepää kõrgustiku avarusest,
kutse Ugala-Sakala piireist;
kodupaleus meid seob, ei raage,
mälestused kaduvast, kaugest.*

*Liidab meid ülev-vaikne rahupaik;
vennad, kes võitlesid Eesti eest.
Puhkab rukkikrahv - aristokraat,
kel Tartu Ülikooli audoktori kraad.*

*Paljude põrm võõras mullas -
karm saatus me hõimlasi haavas.
Meis mälestused teist ajakullas,
hellad, põlvest-põlve kodumaal.*

*Kallitele kullerkuppe, rukkililli,
lisaks kimbuke pääsusilmi,
vanal heal koduste kombel,
taaskohtumisel, täna ja homme.*



Saateks



**Koduloolane ja ühiskonnategelane
Heino Kängsepp (1926-2023)**

Sangaste kalmistu tekkimist seostatakse Katariina II keeluga (1772), mille kohaselt ei tohtinud enam inimesi matta kirikusse või selle ümbrusse. On allikaid, mis väidavad, et kalmistu rajati aastal 1787, kuid juhuslikud kaevamistööd kinnitavad leitud ühishaudade varal palju varasemat asutamise aega. Ilmselt olid need dateerimata matused seotud nälja- ja katkuaegadega, mil laibad lihtsalt aeti mulla alla. Ega neid vanu nõ ühishaudu enam keegi mäleta.

Sangaste kalmistu asub väga kaunis kohas, so kõrgendikul, mida ümbritseb kiviaed ja pilku püüavad väravad, kabel, kõrged vanad puud ning maitsekad hauasambad. Kuulsustest peab esimesena nimetama rukkikrahv Bergi, meditsiinidoktorit Peeter Hellatiit, legendaarset ämmaemandat Rosalie Kalvikut, dendroloogi Herbert Raapi ja paljusid teisi. Väarikaid inimesi jagub, keda võiks ja peaks meenutama pildiga ja kirjasõnas.

Kui nüüd mõnelt koduloolaselt on tulnud ettepanek, et seoses kalmistuga peame uurima, meenutama ka neid, kelle juured on siin, kuid ajaloosündmuste (küüditamised, kodust sunnitud lahkumised vms) tõttu jäänud võõrasse mulda, siis olen sellise käsitlusega täiesti nõus.

Nõukogude ajal püüdsime üht-teist kalmistu korrashoiuks teha, näiteks, parandasime kivimüüri, korrastasime mõnede tuntud inimeste hauaplatse jne. Tänapäeva võimalused on palju avaramad ja hea on tõdeda, et tänu kalmistuvahile on nii mõnedki asjad paremuse poole liikunud (tuntud inimeste haudade tähistamine vms). Lõpetuseks. Hea, et avanes võimalus ka käesoleva väikese vihiku avaldamiseks, mis on kättesaadav igale asjasthuvitatule.



Anneli Puksov
Kalmistuvaht. Kodu-uuriija

Pärit Sangaste vallast, lõpetanud Valga Gümnaasiumi ja seejärel Rápina Aiandustehnikumi. Tóótanud Sangaste lossi majahoidjana ja giidina. Vastavalt omandatud haridusele tóótanud haljastusspetsialistina ning hobiks iluaiandus.

Praegu tóókohustusteks kalmistukohtade jaotamine ja süstematiseerimine. Endastmóistetavalt kalmistu úldine korrashoidmine, sh vanade puude eemaldamine, niitmine vms. Seni tehtud tóódest on márkimisváärsemad tuntud isikute hauaplatside juurde nimestendide paigaldamine, kabelile uute váravate panemine, kalmistut tutvustava stendi ehitamine ja selle úmbruse kavandamine. Eraldi tóóúlesandena kuulub rukkikrahv Bergi haua hooldamine.



Hauaplatsid kalmistu peasissekáigu juures.

I. Eesti riigi loomise ja kaitsmise eest.



a. Vabadusristi kavalerid.



Jüri Hellat

Jüri Hellat (1892-1942). EV sõjaväelane (kolonel). Sündinud Keenis, Sangaste vallas. Lõpetas Peterburi I kadetikorpusse ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna. Suurtükiväelane. Vabadussõjas osales Tartumaal. VR I/2. Lasti maha NKVD poolt Norilski vangilaagris.



Jaan Muinasmaa



Jaan Praosk

Jaan Muinasmaa (1892-1954). Sõdur. Sündinud Vaalus, Sangaste kihelkonnas. Osales Vabadussõjas lahingutes Punaarmee ja Landeswehri

vastu Lõuna-Eestis ja Lätimaal.. VR II/3. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor G 57.

Jaan Praosk (1899-1943). Sõdur. Sündinud Taagepera vallas taluniku pojana. Osales Vabadussõjas reamehena. VR II/3. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 65.



Friedrich Kurg

Eduard Suursepp

Paul Vassil

Friedrich Kurg (1897-1945). Major. Eesti sõjaväelane. Sündinud Laates. Osales Vabadussõjas. Vabadusrist II/3. Oli seotud Saksa sõjaväega, kus ülesandeks oli tagala julgeoleku kindlustamine. 1944.a. hakkas metsavennaks. Friedrich Kurg langes Eesti Julgeoleku Ministeeriumi töötaja major Uno Lahe juhitud haarangul 31. juulil 1945.a. Hauakoht teadmata.

Eduard Suursepp (1896-1975). Leitnant. Sündinud Rõngu vallas. Osales Vabadussõjas roodu- ja pataljoniülemana. VR II/3. Tegutses kirjanduse valdkonnas. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor H 3.

Paul Vassil (1894-1942). Lipnik. Sündis Sooliku talus, Kuigatsi vallas, Sangaste kihelkonnas. Lõpetas Tartu Õpetajate Seminari (1915), õppis Moskva sõjakoolis, mille lõpetas lipnikuna. Võttis osa I maailmasõjast. Osales Vabadussõjas (VR II/3). Lõpetas Tartu Ülikooli õigusteaduskonna (1928). Töötas õpetajana ja advokaadina. Oli kaitseliitlane. Represseeriti punavõimude poolt. Viibis Norillagis, Norilskis, Krasnojarski kraisis. Peale ebainimlikke vintsutusi viidi määratud surmaotsus täide.

b. Sõjamehed ja metsavennad Eesti Vabariigi eest.



Juhan Pool

Lembit Hellat

Jüri Vaher

Arvid Vassar



Jakob Mets

August Soome

Valdeko Veemees

Jaan Kikkas

Juhan Pool (1893-1952). Major. EV sõjaväelane. Sündinud Hurda talus, Kuigatsi vallas. Represseeritud. Suri Kamõšlagis Karagandas.

Lembit Hellat (1894-1965). Leitnant Vabadussõjas. Suurtükiväe divisjoni leitnant. Sündinud Adu mõisas Kuigatsis rentniku perekonnas. Õppinud Riia Polütehnilises Instituudis ja Tartu Ülikoolis. Lahkus algul Saksamaale ja sealt edasi Rootsi. Suri Stockholmis, Rootsis.

Jüri Vaher (1905-1941). Nooremleitnant. Sündis Laukülas, Sangaste vallas. Lõpetas Valga Reaalgümnaasiumi (1925) ja EV sõjakooli. Kaitseliitlane. Sangaste kompanii päalik. Sangaste kompanii orkestri asutaja. Omas mitmeid autasusid (Punase risti V kl, Valgeristi teenetemärk jt). Võttis osa lahingutest Valgamaal 1941.aasta suvel. Edasised andmed puuduvad.

Arvid Vassar (1907-1943). Leitnant. EV sõjaväelane. Sündinud Kuigatsis, Valgamaal. Ajaloolase (Eesti TA akadeemiku) Artur Vassari vend. Arreteeriti 24.12.42. Tribunali otsus surmanuhtlus. (Muudeti 10a. koos saatmisega trahvipataljoni. Rindel sai haavata ja suri. Saatuse tahtel Punaarmee kapten, ehkki tahtis üle minna Saksa poolele).

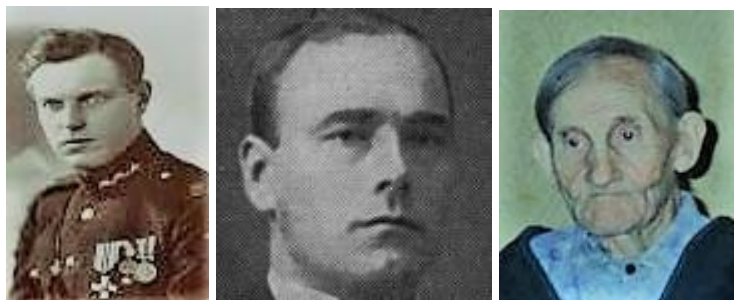
Jakob Mets (1892-1979). Jaoülem Vabadussõjas. Sündinud Kuigatsis. Hiljem oli sõjaväes vanemkirjutajaks. Surnud Rootsis.

August Soome (1903-1973). Leitnant. Lõpetanud Sõjakooli ja Kõrgema Sõjakooli. Sündinud Restu vallas, Sangaste kihelkonnas. Õppinud Otepää

Gümnaasiumis. Töötanud konstaablina. Peale Eesti okupeerimist töötas kaevurina. Sõja lõppfaasis oli leitnant. Pääses Tšehhi kotist. Oli USA sõjajõudude käsutuses Nürnbergis. Lahkus Austraaliasse. Töötas farmis ja mujal. Aktiivne eestluse edendaja Austraalias. Suri Sidney's, Austraalias.

Valdeko Veemees (1924-2009). Oli soomepoiss, võitles Viiburi lähel ja Vuoksil. Oli Saksa sõjaväes. Sündinud Laukūlas, Sangaste kihelkonnas. Emigreerus. Kirikutegelane Kanadas. Suri Vancouveris, Kanadas.

Jaan Kikkas (1896-1954). Osales Vabadussõjas. Talunik. Represseeritud. Kandis karistust Siberis aastatel 1941-1956. Suri Eestis 3 kuud peale tagasi saabumist. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor I 89. Abikaasa Olga Kikkas (1896-1980). Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor I 89.



Joann Hiob Otto Raudsep Peeter Kõiv

Joann Hiob (1897-1942) Kolonelleitnant. Sündinud Sangaste vallas, Valgamaal metsavahi pojana. Oli Kaitseliidu Valga Maleva pealik. Autasustatud Eesti Vabadusristi mälestusmedaliga, Kotkaristiga (III kl), KL Valgeristiga jt. Arreteeriti 26.02.1941.a. Mõrvati Saranskis (17.02.1942)

Otto Raudsep (1888-1956). Leitnant. Osales I maailmasõjas ja Vabadussõjas. Sündinud Mäekūlas, Sangaste kihelkonnas. Õppinud Valgas ja seejärel Omski lipnike koolis. Tegutsenud ärimehena, firmade esindajana. Emigreerus. Suri NY-s, USAs.

Peeter Kõiv (1895-1997). Väiketalunik. Sündinud Mäekūlas, Sangaste kihelkonnas. Teenis tsaariarmees. Osales Vabadussõjas, sh Paju lahingus ja Võnnu all. Pikaeealine, suri 101 aasta vanuses. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 25.

August Vernik (1900 -1980) Osales Vabadussõjas. Vabadussõja mälestusmärk (1923) ja Läti iseseisvuse mälestusmedal (1930). Tema abikaasa oli Olga Vernik (1901-1993). Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor B 62.

Neeme Roostan (1916-1942). EV leitnant. Sündinud Sangaste vallas. Õppinud keskkoolis ja sõjakoolis. Arreteeriti NKVD poolt (14.06.1941) ning Taimõri ringkonnakohtu surmaotsus täide viidud.



Arnold Saage

Arnold Saage (1909-1945). Metsavend. Sündinud Sangaste vallas Tartumaal. Veskiomanik. Osales Pringi lahingus koos teiste Keeni meestega. Trib. 22.04.45 surmaotsus, mis natuke hiljem täide viidud.

Ferdinand Lepik (1910-1944). Metsavend. Piirikaitse rügemendi reamees. Langes lahingus NKVDlastega Tarakvere lähistel. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 26.

Karl Ader (1910-1945). Metsavend. Talunik. Osales Pringi lahingus (1941) taganevate NL väeosadega. Arreteeriti NL võimude poolt 22.04.1945 ja hukati.

Arne (August) Kerik (1911-1951). Metsavend. Sündinud Sangaste Mäekülas. Kaitseliitlane. Oli omakaitstes. Arreteeriti 30.12.1944. Suri Siberis, Krasnojarski krais, Gorlagi kinnipidamiskohas.

II. Eesti vaimsuse ja jätkusuutlikkuse tagamise eest.

a. Alusepanijad arenguks.

Chilian Rauschert (1652-1717). Eesti vaimulik. Sündinud Saksamaal, Rentweinsdorffis. Aastatel 1685-1717 oli Sangaste ja Laatre Püha Laurentsiuse koguduse õpetaja. Avas Sangastes kihelkonnakooli. Suri Sangastes.

Gotthard Friedrich Rauscherdi (1691- 1749). Chiliani poeg. Aastatel 1718 -1749 oli Sangaste ja Laatre Püha Laurentsiuse koguduse õpetaja. Tema ajal ehitati Sangaste kirik välja nii, nagu see on praegusel kujul. Oli usin kirjamees. Koos Kambja õpetaja Sutoriga kohendas Wastse Testamendi tõlget ja koos Sutori ning Otepää õpetaja Clarega valmis tartukeelne lauluraamat. Maetud Sangaste kirikusse altari kõrvale.



Friedrich Berg

Peeter Hellat

Friedrich Georg Magnus Berg (1845-1938). Teadlane, leidur, põllumees, sordi- ja tõuaretaja. Isa Gustav Gotthard Karl Berg (1796-1861). Ema Gräfin Charlotta Katariina Elisabeth (von Sievers) (1824-1899). Abikaasa Maria Katharina Berg (1856-1922). TÜ audoktor (1929). Õppis Prantsusmaal, Inglismaal ja Šotimaal. Ehitas 1874-1881 Sangaste lossi. Kujundas pargi, tiigid ja eeskujuliku mõisamajanduse. Mõisa juures töötas lastehaigla. Propageeris ühistegevust. Oli paljude teadusorganisatsioonide liige ja auliige. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 1.

Peeter Hellat (1857-1912). Teadlane. Eesti esimene meditsiinidoktor. Sündinud Ala vallas Nõo kihelkonnas. Isa Peeter Hellat (1810-1901). Ema Anno Hellat (1815-1901). Õppis Tartu Ülikoolis arstiteadust. Kaitses väitekirja 1888ndal aastal. Töötas Peterburis, rajas erahaigla. Terviseõpiku autor. Arendas eriala keel ja terminoloogiat. Mitmekülgsete huvidega, sh folkloor jt Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor G 8.



Rosalie Kalvik

Constance Kalm

Herbert Raap

Rosalie Kalvik (1883-1963). Ämmaemand-velsker. Sündis Narva-Jõesuus, kus õppis algkoolis. Edasi jätkusid õpingud Narva linnakoolis. Seejärel

omandas ämmaemanda velskri kutse Tartu Ülikooli naistekliiniku juures. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 13.

Töötas Sangastes aastatel 1914-1956. Legendaarne ämmaemand. Aidanud elule ligikaudu 3000 last. Saanud mitmeid autasusid, sh Punase Risti Seltsi hõbemedal, III kl Valgerist, Kotkaristi kuldrist Laidonerilt 1938. aastal jt.

Constance Kalm (1892-1957). Sordiaretaja. Sündinud Sallas, Harjumaal. Tegeles 50 aastat teravilja, puuvilja ja õunasortide aretamisega. Oli rukkikrahvi lähim abiline. Nimetati ka Sangaste rukki kaasautoriks. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa.

Herbert Raap (1917-1971). Dendroloog. Sündis Karksis, kus tema isa pidas metsavahi ametit 40 aastat. Õppis ja lõpetas Tartu Ülikooli metsateaduskonna 1947ndal aastal. Magdaleena Raap (1923-2012). Herberti abikaasa. Restu kooli õpetaja. Mõlemad maetud Sangaste kalmistule. Sektor F 10.

Töötas Valgamaal. Tema töötamise ajal istutati 400 ha metsa ja tehti hooldust 1200 hektaril. Elutöök kujunes Sangaste metsapargi korrastamine ja uute liikide sissetoomine ning kultiveerimine. Arendas edasi Bergi võõrpuuliikide kultiveerimist, istutas üle 300 eriliigi ja vormi.

b. Pedagoogid. Kooliõpetajad.



Kristoph Kängsepp



Leonhard Kängsepp



Paulus Kitzberg



Johannes Kitzberg



Elviira Kängsepp



Kristjan Hermann



Henn Sarv



Alleks Vallner

Kristop (Kristo) Kängsepp (1862-1911). Sündinud Kүүdre talus, Restu mõisas, Sangaste kihelkonnas. Talunik. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor H 23.

Leonhard Kängsepp (1888-1929). Haridustegelane. Tsirguliina kooli juhataja. Sündinud Kүүdre talus, Restu mõisas, Sangaste kihelkonnas. Kristop Kängsepa poeg. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor H 19.

Paulus Amadeus Kitzberg (1871-1939). Sündinud Abja vallas Viljandimaal. Koolimees. Tegeles puuviljaaiaga. Kirjanik August Kitzberg (1855–1927) oli Pauluse onu. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 3.

Johannes Kitzberg (1906-1939). Haridustegelane. Paulus Kitzbergi poeg. Restu algkooli juhataja. Puka Mittetäieliku Keskkooli juhataja. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 3.

Kristjan Hermann (1887-1932). Pedagoog. Sündinud Kuigatsis taluperemehe pojana. Lõpetas Tartu Õpetajate seminari ja tegeles edaspidi pidevalt enesetäiendamisega. Õppis Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas. Võttis osa I maailmasõjast ja langes vangi. Oli vangina Saksamaal 4 aastat, põhiliselt tõlgina ja vanglakirjutajana. Töötas Tartu Kommertsgümnaasiumi ja Kaubanduskooli õpetajana ja õpetajana ka mujal. Maetud Sangaste kalmistule.

Henn Sarv (1889-1962). Pedagoog. Sündinud Polli vallas Karksi kihelkonnas taluniku pojana. Tegeles pidevalt õppimise ja enesetäiendamisega, mille tagajärjel omandas algklasside õpetaja kutse (1908). Täiendas end saksa keele ja muusika alal ja sai vanemõpetaja kutse (1935). Maetud Sangaste kalmistule. (Samale hauaplatsile on maetud veel tema abikaasa Natalie ning pojad Voldemar ja Väino). Vana osa. Sektor B 24.

Alleks Vallner (1911-1986). Pedagoog. Sündis Kaagjärve vallas. Lõpetas Valga Poeglaste Gümnaasiumi (1929). Õppis Võru Õpetajate seminaris (1929-1930) ja Tartu õpetajate seminaris 1930-1932), mille lõpetas algkooli õpetaja kutse omistamisega. Oli suguvõsa ja kodu-uuriija. Maetud Sangaste kalmistule. Vanem osa. Sektor A 61.

Elviira Kängsepp (Hool) (1925-2011). Õpetaja. Sündinud Venemaal, Velikije-Lukis. Tuli tagasi Eestisse. Õpetas Restu koolis vene keelt. Abikaasa Heino Kängsepp (1926-2023). Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 19.



Salme Soom G. Mannermaa Friedrich Trees Jaan Saare Paul Määrits

Salme Soom (1906-1974). Pedagoog. Lõpetas Rakvere Õpetajate Seminari. Töötas mitmes kohas algkooliõpetajana, sh Restus. Leitnant August Soome abikaasa. Suri Sidney's, Austraalias.

Gustav Mannermaa (1888-1959). Pedagoog. Lõpetas Tartu Õpetajate Seminari. valdas keeli, tegeles tõlkimisega. . Osales I maailmasõjas ja Vabadussõjas. Maetud Sangaste kalmistule. Vanem osa. Sektor B 131.

Friedrich Harald Trees (1910-1998). Pedagoog. Sündinud Kuigatsi vallas, Sangaste kihelkonnas. Isa Vidrik oli taluperemees, maetud perega Sangaste kalmistule. Friedrich lõpetas Tartu Õpetajate Seminari (1931) ja töötas õpetajana. Emigreerus. Oli Saksamaal põgenikelaagris õpetaja. Seejärel Austraalias aktiivne eestluse edendaja. Suri Carmelis, Austraalias.

Jaan Saare (1884-1945). Pedagoog. Lõpetas Puka Algkooli ja Tartu Õpetajate Seminari. Töötas mitmes kohas õpetajana ja koolijuhatajana. Osales võitluses hävitusronglastega. Arreteeriti 11.01.45, tribunaliilt surmaotsus. Abikaasa Elisabeth Saare (1894-1978) küüditati erinõupidamise otsusega Tjumeni oblastisse, Venemaale. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor G 66.

Paul Määrits (1911-1947). Õppejõud. Sportlane. Sündinud Keenis. Lõpetas Valga Poeglaste Gümnaasiumi ja Tartu Ülikooli. EV koondise sportlane. Töötas TÜs kehakultuuriala õppejõuna. Kaitseliitlane. Arreteeriti 1945ndal aastal ning hukkus Magadani Sevostlagis (29.12.47).

Magdaleene Raap (1923-2012). Õpetaja. Dendroloog Herbert Raapi abikaasa. Töötas õpetajana Restu koolis. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 10.

c. Teadustöötajad.



Elmar Roots

Hans Pakler

Georg Rauch

Jakob Visnapuu

Elmar Roots (1900-1962). Professor. Sündinud Kuigatsi vallas, Sangaste kihelkonnas. Lõpetas Tartu Ülikooli loomakasvatusteaduskonna. Täiendas end Viinis, Leipzigis ja Hollandis. Tartu Ülikooli professor (1931-1933). Emigreerus Rootsi (1944). Avaldanud hulgaliselt teaduslikke töid veterinaaria alalt.. Suri Saksamaal (Glessen, Hesse).

Hans / Ants Pakler (1921-2009). Kraaditaotleja. Sündis möldri Paul Pakleri perekonnas. Lõpetas Hugo Treffneri Gümnaasiumi (1940). Astus Tartu Ülikooli, kust suunati teaduskraadi omandamiseks Saksamaale. Sealt siirdus Belgiasse ja edasi USAsse, Connecticutisse. Tuli tagasi Eestisse. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa, Sektor C 49.

Georg von Rauch (1904-1991). Ajaloolane. Lõpetas Tartu Linna Saksa Ühisgümnaasiumi (1922) ja Tartu Ülikooli (1927). Oli Kieli Ülikooli professor. Viljakas Eesti ja Põhjamaade ajaloo uurija ning publitseerija. Elas nooruses Sangastes. Georgi sa Cornelius Rauch (1877-1951) oli Sangastes arst. Cornelius, isa vennad Arthur (1869 -1928) ja Erich (1880 – 1932) on maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 12.

Jakob Visnapuu (1912-1941). Teadustöötaja. Sündinud Priipalus. Töötanud majandusministeeriumis. Riigiametnik. Represseeritud. Tallinna vanglas, surmanuhtlus. Mälestuskivi Sangaste kalmistul. Vana osa. Sektor F 78.

Helgi Nirk (1919-2005). Sordiaretaja. Sündis Simuna talus, Keeni vallas, Sangaste kihelkonnas. Lõpetas Tartu Ülikooli põllumajandusteaduskonna. Emigreerus Saksamaale (1944) ja sealt edasi Austraaliasse. Arendas uusi tomatisorte, mis said kuulsaks paljudes maades (Portugal, India, Itaalia jt). Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 51.

Emilie Tsetser (1913-1969). Sordiaretaja. Emilia Tsetser oli krahv Bergi kaastööline Sangaste rukkisordi aretamisel ja Sangaste rukki hoidja.

(Constance Kalmu õpilane ja töö jätkaja). Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor I 143.

III. Meditsiinitöötajad.



Verner Lehis

Paul Ruus

Alvine Nahe

Verner Lehis (Laps) (1913-1944). Arst. Sündinud Keeni vallas, Sangaste kihelkonnas. Õppis Tartu Ülikoolis arstiteaduskonnas. II maailmasõja ajal teenis Saksa sõjaväes Eesti politseipataljonis Pihkvas. Põdes tuberkuloosi. Maetud Sangaste kalmistule. Nimi suurel hauatähisel.

Paul Ruus (1891-1974). Arst. Sündinud Ruusa talus, Keeni vallas, Sangaste kihelkonnas. Alfred Ruusi vend. Lõpetanud ülikooli. Arreteeriti 20.07.1941.a. Tribunali otsus 10 aastat nõukogudevastase agitatsiooni eest. Oli vangis Južlagis, Irkutski oblastis. Vabanes 1955ndal aastal. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 22.

Cornelius Heinrich Theodor von Rauch (1835-1921). Eraarst. Tema ise ning pojad Artur Otto Walter von Rauch (1869-1928) ja Erich von Rauch (1888-1932) maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 12.

Maimu Oja (1928-1995). Meditsiinitöötaja. Sündinud Karaskil, Kanepi vallas. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor H 32.

Alvine Nahe (1899-1991). Meditsiinitöötaja. Sündinud Kүүdre talus, Restu mõisas, Sangaste kihelkonnas. Kristop Kängsepa tütar. Pikaeline. Maetud Sangaste kalmistule.

IV. Juristid.



Karl Hellat

Alfred Ruus

Vello Saul



Juhan Visnapuu

Anton Palvadre

Felix Allik

Karl Hellat (1862-1935). Jurist. Pärit Sangastest. Õppis Peterburis õigusteadust. Töötas kohtunikuna, juristina, oli Riigiduumas. Oli Eesti Maapanga juhatuses. Mitmekülgsete huvidega. Asutas Peterburis üliõpilasseltsi *Põhjala*, tegutses laulupidude korraldamisega vms. Maetud Sangaste kalmistule. Samas ka vend, meditsiinidoktor Peeter Hellat. Vana osa. Sektor G 8.

Alfred Ferdinand Felix Ruus (1883-1969). Jurist. Sündinud Ruusa talus, Keeni vallas, Sangaste kihelkonnas. Lõpetas Tartus gümnaasiumi ja seejärel Tartu Ülikooli õigusteaduskonna (1911). Töötas juristina Riias ja Tartus. Osales I Maailmasõjas Kroomlinnas, pärast revolutsiooni eesti polgus. Võttis osa Vabadussõjast. Töötas taas erialal, sh kohtu-uurijana Tartus. (Paul Ruusi vend). 1944ndal aastal läks läbi Saksamaa USAsse. Suri Los Angeleses, USAs.

Vello Saul (1903-1960). Jurist. Sündinud Adus, Sangaste kihelkonnas. Eesti Kaitseväge allohvitser. Astus Erna salka (1941). Soomepoiss. Läks edasi Rootsi. Töötas ajalehe Vaba Eesti toimetuses. Läks edasi USAsse, kus töötas kindlustuse alal. Surnud Californias.

Juhan Visnapuu (1897-1941). Jurist. Sündinud Kuigatsis Sangaste kihelkonnas. Õppinud politseikoolis. Töötanud politseiametnikuna Puka

raudteejaamas. Arreteeriti 20.02.1941. Tribunali otsus mahalaskmine. Surmaotsus täide viidud Kirovi kinnipidamiskohas.

Anton Palvadre (1886-1942). Jurist. Riigimees. Sündinud Meigal, Korijärve külas, Sangaste kihelkonnas. Lõpetas Tartu Ülikooli õigusteaduskonna. Riigikogu liige. Õiguskantsler. Arreteeriti ja määrati surmaotsus 28.02.1942.a. Sevurallagis, Venemaal. Vennad: Jakob Palvadre (1889-1936) oli poliitik ja NL sõjaväelane ja Juhan Palvadre (1892-1977) eesti keele ja kirjanduse õpetaja Valga Gümnaasiumis aastatel 1920-1948.

Felix Allik (1902-1986). Eesti jurist. Sündinud Pringil, Sangaste kihelkonnas talupidaja peres. Õppis Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas (1923-1927). Töötas kohtunikuna ja prokuröri kohusetäitjana. 1944ndal aastal emigreerus Rootsi. Suri Stockholmis.

V. Põllumehed. Toidutootjad.



Karl Roosaar



Väino Veemees



Jaan Vismann



Juhan Sarapuu



Peeter Kuus



Paul Visnapuu



Aleksander Kängsepp



Arne Veemees

Karl Roosaar (Rosenberg) (1912-1981). Vetarst. Sündinud Priipalus. Õppis Valga poeglaste gümnaasiumis, seejärel Tartu Ülikoolis veterinaariat. Töötas Valgamaal loomaarstina. (Samas majandis ka abikaasa Erika Roosaar). Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E 56.

Väino Veemees (1919-1987). Tehnoloog. Sündinud Laukülas, Sangaste kihelkonnas. Õppis Tartu Ülikoolis põllumajandust. Oli agronoom ja põllumajandustegelane. Saksa armees allohvitser. Emigreerus Inglismaale, sealt edasi Kanadasse. Tegutses piimatööstuses. Oli Vancouveris kvaliteedi kontrolli osakonna juhataja. Suri Vancouveris, Kanadas.

Jaan Vismann (1864-1942) Talunik. Sündinud Laatres. Ooperilaulja Aarne Viisimaa isa ja Vello Viisimaa vanaisa. Maetud Sangaste kalmistule.

Oli *Laulu ja Mängu Seltsi* asutaja ja kauaaegne esimees. Laulukoor oli üks väljavalitustest, keda kutsuti esinema 1910. a. Tallinna 7. laulupeole.

Juhan Sarapuu (1837-1922). Talunik. Sündinud Tolkusel, Pringil, Sangaste kihelkonnas. Abikaasad: Mari (Pekker), Mari (Tiirman) ja Mari (Teder), nendega kokku 19 last. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor G 48.

Hans Kuus (1844-1931). Talunik. Sündinud Peerna talus, Uus-Pukas, Sangaste kihelkonnas. Kasvatas kärghperes 9 last. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 122.

Peeter Kuus (1876-1961). Talunik. Sündis Kuigatsis Kuuse talus, kus talule lõi tugeva aluse tema isa Hans Kuus. Küüditati 1949ndal aastal, tagasi Eestisse saabus 1956ndal aastal Maetud Sangaste kalmistule. Koos Peeter Kuusega küüditati ka ta abikaasa Miina Kuus (1885-1949), kes suri Irkutski oblastis nälja ja depressiooni tõttu.

Paul Visnapuu (1863-1939). Talunik. Sündinud Pringil. Teadur Jakob Visnapuu isa. Perekonnas 7 last. Maetud Sangaste kalmistule.

Aleksander Kängsepp (1890-1940). Talunik. Sündinud Kүүdre talus, Restu mõisas, Sangaste kihelkonnas. Kristop Kängsepa poeg. Maetud Sangaste kalmistule, Vana osa. Sektor A, 19.

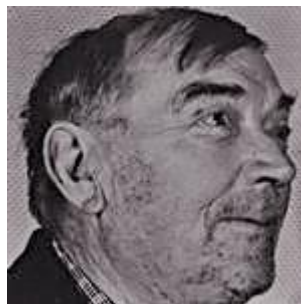
Arne William Veemees (1926-2007). Talunik .Sündinud Sangaste kihelkonnas, Valgamaal. Emigreerus. Surnud Vienna's, Austria.



Hans Kuus



Jaan Mets



Jaan Gross



Enno Gross

Jaan Mets (Mõts) (1856-1910). Talunik. Sündinud Vaalus. Suurpere omanik. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor H 13.

Jaan Gross (1885-1963). Talunik. Töötas mõisas. Võttis osa I maailmasõjast, mille eest Fr Berg andis talle väikese talukoha. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E 100.

Enno Gross (1935-1995). Elektrik. Lõpetas Tartu Elektromehaanika Tehnikumi. Töötas Ahtme Soojuselektrijaamas, Oru Turbakombinaadis ja Sangaste kolhoosis. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E 100.

Ott Undritz (1790-1846). Suurtalunik. Abikaasa Ann Undritz (1794-1867). Nendest põlvnevad mitmed Eesti tuntud isikud. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E 59.

Ott Undritza järeltulija on rahvusvaheliselt tuntud helilooja **Veljo Tormis (1930-2017).**



Jaan Määrits

Aadu Määrits

Al-der Saarmäe



Alfred Karavin



Albert Raudsepp

Jaan Määrits (1864-1913). Talunik. Vastse-Veski Kuigatsi. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 64.

Aadu Määrits (1912-1945). Talunik. Rindemees. Jaan Määritsa poeg. Uppus/uputati Elbe jõkke. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 64.

Aleksander Saarmäe (1902-1978). Talunik. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa, Sektor C, 4.

August Karavin (1900-1945). Talunik. Sündinud Silmitu talus, Sangaste vallas. Kaitseliitlane. Arreteeriti 28.06. 1945ndal aastal, tribunali otsus 10 aastat sunnitööd . Suri Komi ANSVs , Vorkutlagis.

Alfred Karavin (1927-1994). Teeneline agronoom. Sündinud Sangastes. Valdo Karavini isa. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor H 76.

Albert Raudsepp (1916-2002). Tehnik-mehhanisaator. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 34.

Andres Veemees (1871-1952). Taluperemees. Sündinud Köstil, Laukülas, Valgamaal. Surnud Tšistoozjornoje rajoon, Novosibirski oblastis.

Mart Nugis (1938-1983). Sangaste kolhoosi esimees. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E 16.

Silvi Nugis (1939-2012). Sangaste kolhoosi peazootehnik. Maetud oma abikaasa kõrvale Sangaste kalmistul. Vana osa. Sektor E 16.

August Laving (1881-1941). Talunik. Maetud Sangaste kalmistule. Sektor C 23. Abikaasa Anna Laving (1888-1974) maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 23.

7 juulil 1941.a. tapsid punaväelased Restu asunduses Järvesaare talu peremehe oma kodus August-Aleksander Lavingu. Mõrvati August Lavingu väimehe ema, 67-aastane **Anna Jakobson**. Samuti tapsid punaväelased August Lavingu ühe aasta ja 5 kuu vanuse tütre **Ene Jakobsoni**. Laudas surmati püssilaskudega sead ja talu põletati maha.

Herbert Laving (1918-2004). August Lavingu poeg. Oli Saksa sõjaväes. Emigreerus Rootsi .Urn tuhaga on toodud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 23.

Milda Jakobson (1913-1943). August Lavingu tütar ja Martin Jakobsoni (1904- ...) abikaasa. Mildal õnnestus põgeneda, kuid külmetus ja suri. Martin Jakobson emigreerus Kanadasse (1946). Milda on maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 23.

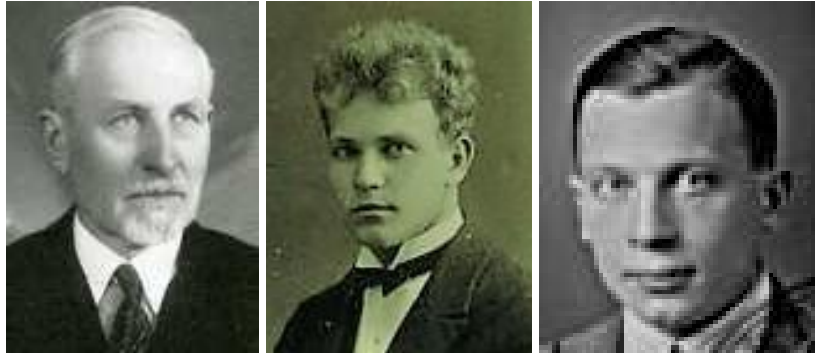
Jakob Madisson (1844-1918). Talunik. Kärgeres (abikaasad Eva ja Liis) 10 last. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E 95.

Poeg **Hans Madisson (1887-1956)** oli tuntud arst ja eugeenik. Eugeenika õppetooli, hiljem instituudi juhataja Tartu Ülikoolis. Sündinud Kuigatsis. 1945ndal aastal arreteeriti NKVD poolt ja saadeti Tjumeni oblasti vangilaagrisse. Vabanes 1954ndal aastal.

Paul Treffner (1800-1874). Mölder Kuigatsi mõisas. Surnud Vaalus. Matmiskoht Sangaste kalmistu.

Pauli vend Ludvig Treffner (1809-1892) oli koolimees, köster ning Ludvigi poeg, so Pauli vennapoeg oli tuntud kultuuritegelane ja gümnaasiumi asutaja, Eesti Kirjameesste Seltsi president **Hugo Treffner (1845-1912).**

VI. Ärimehed. Majandustegelased.



August Velner

Alfred Veemees

Elmar Pihlau

August Velner (1876-1941). Ettevõtja. Sündinud Madisel, Sangaste kihelkonnas. Talunik. Kirikutegelane. Saeveski omanik. Kaitseliitlane. Represseeritud NKVD poolt. Suri Sverdlovski oblastis Sosva laagris eeluurimise käigus.

Alfred Veemees (1904-1942). Ärimees. Äri Kilingi-Nõmmel. Sündis Köstil, Laukülas, Sangaste kihelkonnas taluniku pojana. Õppis Tartu Ülikoolis. Loodusteadlane. Kaitseliit. Isamaaliit. Arreteeriti NKVD poolt. Surmaotsus (21.04.1942) täide viidud Sevurallagis, Sverdlovski oblastis, Venemaal.

Elmar Pihlau (1902-1942). Pangandustegelane. Tartu Riigipanga direktor. Sündinud Perakülas, Keeni vallas, Sangaste kihelkonnas. Kõrgharidus. Oli Kaitseliidus. Arreteeriti 30.06.1941.a. Suri Uržalagis, Kirov, Venemaa.



Johan Visnapuu

Konstantin Jaik

Vambola Hurt

Johan Visnapuu (1865-1949). Tööettevõtja. Sündinud Kuigatsis, Sangaste kihelkonnas. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 87.

Konstantin Jaik (1882-1943). Kaupmees. Sündinud Keeni vallas, Sangaste kihelkonnas. Tartu kirjutusmaterjali- ja raamatukaupluse ning kinnisvara (majade) omanik. Kärgperes 9 last. Arreteeriti ja erinõupidamise otsus 5 aastat sunnitööd Siberis. Suri kinnipidamiskohas Sevurallagis.

Vambola Hurt (1926-2008). Majandustegelane. Sündinud Pühajärve vallas, Valgamaal. Õppinud Keeni algkoolis ja Valga Ühisgümnaasiumis. 1944ndal aastal emigreerus Rootsi. 1947ndal aastal lõpetas Sigtuna Eesti gümnaasiumi. Õppis edasi Stockholmi ülikoolis majandust ja jätkas Kaubandusülikoolis. Töötas majanduse alal mitmes firmas. Tegeles filateeliaga. Taasiseseisvunud Eestis tegeles postmarkide trükkimisega. Oli aastatel 1992-1993 nõunik Eesti Postis. Viimased 15 aastat töötas firmas. Suri Stockholmis. Maetud Sangaste kalmistule. Sektor A 126.

VII. Raudteelased.



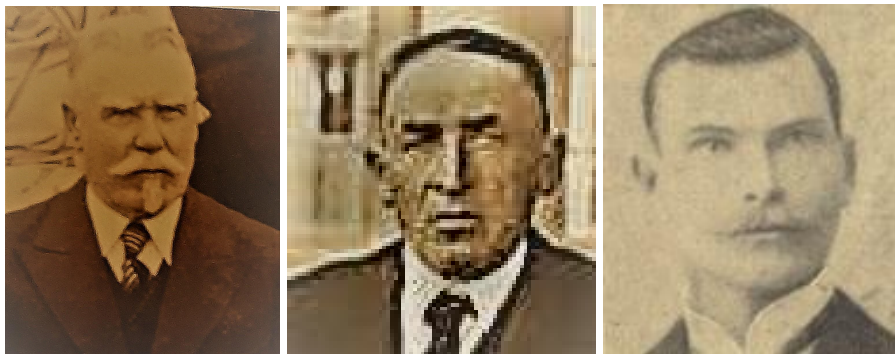
Juhan Roose Willem Koolmeister Konstantin Raudsepp

Juhan Roose (1879-1942). Raudteelane. Sündinud Kuigatsi vallas. Kaitseliitlane. Relvalao ülem. Arreteeriti Valgas ja tribunali otsus (24.06.42) mahalaskmine. Otsus täide viidud Sevurallagis, Venemaal.

Willem Johan Koolmeister (1881-1942). Raudteelane. Sündinud Laatres. Kaitseliitlane. Jahimees. Arreteeriti 23.11.1940.a. punavõimude poolt. Tribunali otsus 8 a. Suri Karagandas, Karlagi vanglas.

Konstantin Raudsepp (1904-1942). Raudteelane. Sündinud Sangastes paljulapselises perekonnas. Vanemad: Hans Raudsepp (1881-1940) ja Marie Raudsepp (1880-1965), nende perekonnas oli 9 last. Laste elusaatused kujunesid tollastes tingimustes traagilisteks. Konstantin oli raudteelane, jaamaülem. Kaitseliitlane. Arreteeritud NKVD poolt. Mõrvatud Siberis, Tšitaa oblastis.

VIII. Omavalitsustegelased.



Jaan Saul

Peeter Ojaver

Jaan Vaher

Jaan Saul (1866-1954). Maanõunik. Valga maavanem. Sündinud Pringil möldri pojana. Töötas isa juures. Aktiivne ühiskonna- ja seltsitegelane. Vabadussõja ajal töötas rahvaväe varustuse komisjonides. Riigikogu liige (1920-1923). Küüditati Siberisse, Novosibirski oblastisse, Tatarskisse. Suri Venemaal.

Peeter Ojaver (1882-1947). Vallavanem. Sündinud Arulas. Oli Kuigatsi vallavanem (alates aastast 1927). Vallavolikogu liige. Sangaste kiriku nõukogu liige. Isamaaliidu Kuigatsi osakonna liige. Maetud Sangaste kalmistule. Samale platsile ka abikaasa Jenni ja tütar Laine. Vana osa. Sektor G 12.

Jaan Vaher (1874-1958). Omavalitsus- ja seltsitegelane. Sündinud Laukülas, Sangaste kihelkonnas. Talunik. Sangaste Põllumajanduse Seltsi juht, loonud piima ja masinaühistu. Tegev tuletõrjes, taidluses vms. Orkestrijuht. Emigreerus Rootsi, kus ka suri.



Karl Vaher

Al-der Volmer Gunnar Falkenberg

Karl Vaher (1893-1971). Vallavanem. Sündinud peremehe pojana Vastsemõisas, Sangaste kihelkonnas. Õppis Keeni algkoolis. Keeni vallavanem 1920-1934. Isamaaliidu Keeni osakonna juhataja. Kaitseliidu

Keeni kompanii pealik. Osales I maailmasõjas (Georgi risti kavaler) ja Vabadussõjas. Arreteeriti 1945ndal aastal, tribunali otsus 15 aastat sunnitööd. Maetud Sangaste kalmistule.

Aleksander Volmer (1901-1946). Vallavanem. Sündinud Keenis, Sangaste kihelkonnas. 9. juulil 1941.a. heisati Sangaste vallamajal ja Sangaste aleviku majadel Eesti lipud. Ametisse sai uus vallavolikogu ja uus vallavanem Aleksander Volmer. Arreteeriti 1944nda aasta detsembris, tribunali otsus 10 aastat sunnitööd. Suri 03.06. 1946ndal aastal.

Gunnar Falkenberg (1931-1988). Külanõukogu esimees. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E 2.

Leonore Türn (1928-2011). Omavalitsustegelane. Vallatöötaja. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor I 95.

IX. Isikud mitmetelt elualadelt.



G W Reutern Senta Purdmaa Alviine Karavin Liisa Lõhmus Arnold Härm



Harry Sikk Ella Suursepp Maks Kerson Jakob Kuus Ülo Raudsepp

Gerhard Wilhelm Reutern (1794-1865). Kunstnik. Sündinud Restu mõisas. Õppinud Tartu Ülikoolis kunsti. Võitles husaarirügemendis, sai Leipzigi all haavata. Ohvitser. Pühendus hiljem kunstile. Oli Vene Keisririigi peakunstnik. Suri Saksamaal, Frankfurt am Main.

Senta Purdmaa (1922-2000). Sündinud Pringil. Emigreerus. Elas Kanadas abikaasa Johannes (John) Purdmaaga, kes oli autode ümberehitaja. Suri Calgaris, Kanadas.

Alviine Karavin (1898-1978). Töeline. Sündinud Sangastes. Seltsitegelane. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor B 20.

Liisa Lõhmus (1896-1976). Sündinud Kuigatsis, Sangaste kihelkonnas. Senta Purdmaa tädi. Surnud USAs, Illinoisis.

Arnold Härm (1897-1952). Politseinik. Sündinud Kuigatsi vallas, Sangaste kihelkonnas, Tartumaal. (Tema vanemad Jüri ja Miina Härm on maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor B 54). Kaitseliitlane. Arreteeriti 16.09.1945, tribunali otsus 20 aastat. Suri 28.08.1952. aastal Karlagis, Karaganda oblast, Kasahstan.

Harry Sikk (1935-2007). Töettevõtja. Sündinud Laatres. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 61.

Ella Suursepp (1902-1995). Ed. Suursepa abikaasa. Maetud Sangaste kalmistule. Sektor H 3. Pikealine, 93 aastat.

Maks Kerson (1902-1979). Metsatehnik. Metsavaht. Sündinud Rebase talus, Pühajärve vallas. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor G 27.

Jakob Kuus (1881-1966). Mõisa kutsar. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 122.

Ülo Raudsepp (1919-1992). Sõjaväelane. Sündinud Pikahansul, Keeni vallas, Sangaste kihelkonnas. Taluniku poeg. Oli aastatel 1946-1947 Nürnbergis USA armee 4221 kompanii liige. Surnud USAs, maetud *Kensico Cemetery*, NYs.



Julius Vernik

Johannes Värk

Alfred Proosa

Elmar Aruja

Ruth Tari

Julius Vernik (1914-2001). Sündinud Visela külas. Julius Verniku idee järgi alustati Arimäe haridusseltsi poolt 1934ndal aastal Restu spordipäevadega. Emigreerus. Suri Austraalias. Urn tuhaga on Sangaste kalmistul. Vana osa. Sektor G 10.

Johannes Värk (1904-1952). Vaimulik. Sündinud Sangaste vallas, Ilmjärve külas, Tartumaal. Lõpetas Valga Ühisgümnaasiumi (1925). Lõpetas Petseri Vaimuliku Seminari (1935) ja samal aastal pühitseti preestriks. Küüditati 1949ndal aastal ja suri 20.05.1952.a. Kormilovka rajoonis, Omski oblastis, Venemaal.

Alfred Proosa (1910-1980). EV sõjaväelane. Sündinud Kuigatsi vallas, Sangaste kihelkonnas. Allohvitser Valga 2. Soomusrongirügemendis. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor B 148.

Elmar Aruja (1899-1946). Tegutses metsanduse alal. Osales Vabadussõjas. Sündinud Kuigatsis Tartumaal. Kaitseliitlane. Oli omakaitse. Represseeritud NKVD poolt. Suri Kolõma vangilaagris.

Ruth Tari (1928-2007). Ökonomist. Sündinud Vastsemõisas. Õppis Sangaste algkoolis, seejärel Valga Arve- ja Plaanindustehnikumis. Näitleja Eero Tari abikaasa. Töötas erinevates majandusega seotud töökohtades. Kodu-uuriija. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E 101.

August Karavin (1932-1986). Väiketootmise edendaja. Ettevõtte juhataja. Sündinud Sangastes. Õppis Restu koolis, Valga I Keskkoolis ja Tartu Ülikoolis, mille lõpetas geoloogiainsenerina. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor D 22.

Albert Raudsepp (1916-2002). Mehaanik. Sündinud Mäekülas, Sangaste kihelkonnas. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 34.

Alfred Lugus (1899-1961). Talunik. Majandusdoktor Olev Luguse (1935-2014) isa. Alfred maetud koos abikaasa Anna Lugusega (1895-1950) Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 83.

Tiit Raudsepp (1808-1893). Talunik. Koduloolase ja luuletaja Gustav Raudsepa (1882-1935) vaarisa. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 34.

Juhan Raudsepp (1836-1905). Taluperemees. Sündinud Kärige Henno talus. Peremees Peerna-Hansi talus. Surnud Sangastes. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 34.

Leo Raudsepp (1908-1996). Talunik. Abikaasa Alviine Raudsepp (1910-1983). Kүүditatud. Asumisel Karaganda oblastis aastatel 1949-1957. Maetud Sangaste kalmistule. Sektor A 127.

Heino Raudsepp (1919-2001). Ehitusmees. Ajalooprofessor Anu Raudsepa isa Osales II Maailmasõjas Saksa poolel. Vangistuses Siberis 8 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor B 132.

Anne Kerik (1911-1951). Metsamajandi raamatupidaja. Õppis Sangastes. Kaitseliit. Omakaitse. Metsavend. Arreteeriti 30.12.1944.a. Tribunali otsus 15 + 5. Suri kinnipidamiskohas Krasnojarskis, Gorlagis.

Juhan Hurt (1820-1900). Taluperemees. Sündinud Hurda talus Kuigatsis. Olnud kolmel korral abielus (naised Katri, Ann ja Ewa). Talus kasvas kärgperes 21 last. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E 91.

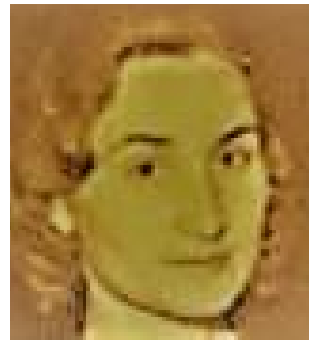
X. Väljaränne (Venemaale).



Peeter Vaher



Marie Vaher



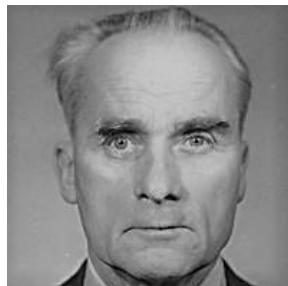
Elisabeth Pajos



Lidia Sipp



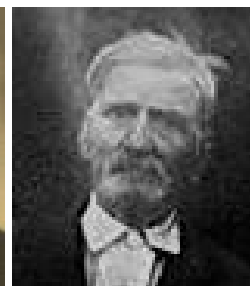
Valentine Männik



Aleksander Vaher



Konstantin Vaher



Peeter Mihkelson

Peeter Vaher (1877-1943). Väljarändaja Sankt-Peterburgi koos abikaasaga Sangaste Mäekülast. Suri tüüfusesse Tšeljabinskis, Venemaal.

Marie Vaher (1876-1944). Sündinud Sankt-Peterburis. Lapsed sündinud Sankt-Peterburis. Suri nõrkusesse Baškiirias, Ufaas, Venemaal.

Elisabeth Pajos (Vaher) (1911-1942). Sündinud Sankt-Peterburis. Abiellus Robert Martin Pajosega (1891-1941), kes oli Georgi risti 4. järgu omanik. Elisabeth suri Siberis, Tomski oblastis, Vasjugini rajoonis.

Lidia Sipp (Vaher) (1908-1996). Sündinud Sankt-Peterburis. Abiellus Johannes Sipiga. Rändas tagasi Eestisse.

Valentine Männik (1914-2006). Sündinud Sankt-Peterburis. Abiellus Hugo Männikuga (1916-1967), kes teenis Soome mereväes. Rändasid Rootsi, kuid sealt edasi Kanadasse. Suri Torontos, Kanadas.

Aleksander Vaher (1916-1986). Sündinud Sankt-Peterburis. Tuli tagasi Eestisse. Suri Tallinna Psühhoneuroloogiahaiglas vähki.

Konstantin Vaher (1904-1960). Eestis tegutses Viljandis. Kirjanik Luise Vaheri abikaasa.

Peeter Mihkelson (1862-1949). Sündinud Käriko-Antsu talus, Sangaste kihelkonnas. Rändas Venemaale. Sušiha küla, Ordõnski rajoon, Novosibirski oblast. Seal ka suri (kuulihaavad).



Jaan Leppik



Jaan Saks



Olga Kolosova



Kusta Pöder



Viktor Pöder

Jaan Leppik (1894 - ...). Sündinud Soontagal. Rännanud välja Peterburgi.

Jaan Saks (1862-1941). Sündinud Kuigatsis. Välja rännanud (aastal 1877) Venemaale, Peterburi kubermangu.

Olga Kolosova (Pöder) (1892-1944). Sündinud Samaara kubermangus, suri Kuibõševi oblastis (südamerike). Kuni 1859nda aastani elas **Hans Pöderi** (s 1850) Sangaste kirikumõisa külas, kui aastaid hiljem rändas välja Venemaale, Samaara kubermangu. Seal sündis tütar **Olga Pöder/Kolosova** ja poeg **Kusta Pöder (1905-1969)**. Olga abiellus ja tal sündis Kuibõševis poeg **Viktor Kolosov (1925-2012)**. Hiljem Kusta ja Viktor tulid tagasi Eestisse.

Hans Raag (1807- ...). Sündinud Peerna-Ansil, Sangaste kihelkonnas. Rändas välja koos abikaasa Lotta ja nelja lapsega Samaara kubermangu, Novouzenski rajooni.

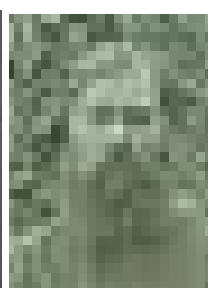
XI. Õnnetused. Enneaegsed surmad.



Sulev Kängsepp



Ludvig Sarapuu



Vidrik Trees



Jaan Uibopuu



Benno Gross



Hermann Luksepp



Avo Lääts



Vambola Hellat

Sulev Kängsepp (1958-1970). Haigus. Elviira Kängsepa poeg. Suri 11 aasta vanuses (veritsustõbi). Maetud Sangaste kalmistule. Sektor A 19.

Ludvig Sarapuu (1895-1920). Haigus. Sündinud Tolkuse talus, Pringil, Sangaste kihelkonnas. Sisemine haigus. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor G 48.

Vidrik Trees (1877-1925). Õnnetus. Ugiritse talu omanik Sangaste kihelkonnas. Uppus Kuuse lauavabriku kaevu. Maetud Sangaste kalmistule. Sektor A 120.

Jaan Uibopuu (1918-1944). Langes lahingus. Isa Juhan Uibopuu talunik Vaalus, Soontagal. Oli TÜ arstiteaduskonna üliõpilane. Langes Narva lähistel rindel Saksa armee koosseisus.

Benno Gross (1921-1931). Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E 100.

Hermann Luksep (1885-1911). Tsaari sõjaväes staabi kirjutaja. Taluniku poeg. Nõrk tervis. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Nimi ristil.

Avo Lääts (1914-1942). Sundmobilisatsioon. Postiametnik. Sündinud Laukülas, Sangaste vallas. 17.08.1941.a. mobiliseeriti Punaarmeesse. Suri 26.04.1942.a. Venemaal.

Vambola Hellat (1898-1936). Lipnik EV sõjaväes. Sündinud Hällatu talus, Keeni vallas. Hukkus Männiku plahvatuses koos 62 kaaslasega.

Tarmo Türn (1965-1994). Õnnetus. Hukkus parvlaeval Estonia.

Veljo Möttus (1939-1944). Õnnetus lõhkekeha, miini läbi. Hukkus koos vanema venna **Henno Möttusega (1936-1944).** Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor I 4.

Ene Jakobson (1940-1941). Ühe aasta ja 5 kuu vanune laps tapeti julmalt punaväelaste poolt. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 23.

XII. Teadmata kadunud. Teated puuduvad.



Hendrik Villa Olev Raudsepp Tõnu Raudsepp Valter Raudsepp Julius Kaseväli

Hendrik Villa (1884- ...). Allohvitser. Sündinud Vahitse Talus, Sangastes. Jäi kadunuks I maailmasõjas.

Olev Raudsepp (1918- ...). Sündinud Sangastes. EKP tegelane ja töölisliikumisega seotud. Jäi kadunuks ja edaspidised teated puuduvad.

Tõnu Raudsepp (1910- ...). Sündinud Sangastes. Jäi II maailmasõjas kadunuks.

Valter Raudsepp (1915-1944). Sündinud Sangastes. Surma põhjus teadmata ja edaspidised teated puuduvad.

Julius Kaseväli (1901-1943). Elas Kuigatsis. Sundmobilisatsioon. Langes Velikije Lukis (?). Abikaasa Ella Kaseväli maetud Sangaste kalmistule. Vanem osa. Sektor G 40.

XIII. Paljulapselised emad/pered.

Ann Treffner (Tammepuu) (1804-1876) kasvatas koos Paul Treffneriga (1899-1874) 12 last. Maetud Sangaste kalmistule.

Tiiu Vaher (Hellamik) (1784-1865) kasvatas koos Andrus Vaheriga (1778-1854) 12 last. Maetud Sangaste kalmistule.

Liis Märitz (1828-1895) koos Karl Märitzaga (1818-1882) kasvatas 11 last. Maetud Sangaste kalmistule.

Kai Visnapuu (Saul) (1839-1912) koos Peeter Visnapuuga (1832-1914) kasvatas 11 last. Maetud Sangaste kalmistule.

Ann Kontse (Krüner) (1859-1946). Kasvatas koos Jaan Konzega (1853-1935) 10 last. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor I 127.

Elo Konik (1814-1898). Kasvatanud kärgperes 10 last. Maetud Sangaste kalmistule.

Katri Roose (1818-1879). Kasvatas koos abikaasa Ludvig Roosega (1817-1887) 10 last. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 62.



Julie Luksepp



Anne Oja



Mari Kuus



Mari Sarapuu



Miina Mäarits

Julie Luksepp (1857-1906). Kasvatas koos Jakob Luksepaga (1858-1913) 9 last. Maetud perekonna platsile, nimi koos abikaasaga nimega ristil.

Anne Oja (1863-1952). Kasvatas koos Jakob Ojaga (1858-1944) 9 last. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor B 94.

Liis Kuus (1849-1889). Kasvatas koos Jakob Kuusega (1844-1931) kasuemana. 9 last. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 122.

Karoline Mets (1865-1948). Kasvatas koos Jaan Metsaga (1856-1910) 8 last. Maetud Sangaste kalmistule.

Amalie Härg (Kattai) (1856-1913). Kasvatas koos abikaasa Mihkel Härgiga (1858-1930) 8 last. Maetud Sangaste kalmistule.

Mari Sarapuu (1863-1927). Kasvatas koos Juhan Sarapuuga (1837-1922) 7 last. Maetud Sangaste kaalmistule. Vana osa. Sektor G 48.

Miina Määrits (1875-1919). Kasvatas koos Jaan Määritsaga (1864-1913) 7 last. Maetud Sangaste kalmistule. Sektor C 64.

XIV. Pikealised.



Elvi Saarmann Helgi Teras Leili Udras Marie Kirsipuu

Miina Must (1877-1977). 99,5 aastat. Kasvatas koos Rein Mustaga (1870-1930) 10 last. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor G 25.

Elvi Saarmann (1909-2008). 98,5 aastat. Juured Sangastes. Surnud Saksamaal.

Viimi Karolin (1892-1990). 98 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor F 11.

Helgi Teras (1921-2017). 96 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor G 31.

Jaan Leppik (1899-1995). 96 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor H 28.

Leili Udras (1928-2024). 95,5 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E.

Marie Kirsipuu (1897-1991). 94,5 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 29.

Leena Raudsepp (1895-1989). 94,5 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 97.



Marie Vismann

Alviine Nahe

Marie Vismann (1894-1988). 93,5 aastat. Maetud Sangaste kalmistule.

Rukkikrahv Berg (1845-1938). 93 aastat. Maetud Sangaste kalmistule.

Akulina Kivimaa (1909-2002). 93 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor I 131.

Paul Mets (1898-1992). 93 aastat vana. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa Sektor. H 13.

Alviine Nahe (1899-1991). 92 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 19.

Olga Vernik (1901-1993). 91,5 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor B 62.

Peeter Lepik (Leppik) (1872-1963). 91,5 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 10.



Hilda Ivan

Arnold Hellat

Arnold Raudsepp

Anna Sikk

Alma Kängsepp

Hilda Ivan (Hermann) (1916-2007). 91 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor I 20.

Maie Kärson (1924-2015). 91 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Sektor G 27.

Mihkel Visnapuu (1877-1967). 90,5 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor G 28.

Arnold Hellat (1880-1969). 89,5 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 89.

Arnold Raudsepp (1914-2003). 89,5 aastat. Sündinud Sangastes. Emigreerus. Surnud Kanadas, Ontarios.

Karl Ilves (1904-1994). 89,5 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor E 69.

Anna Sikk (1897-1985). 88,5 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor C 61.

Alma Kängsepp (1892-1980). 88 aastat. Maetud Sangaste kalmistule. Vana osa. Sektor A 19.

Sündmused.

1274 - *Theal*, muinaskihelkonna mainimine ajaloolisel Tartumaal.

1379 - Sangaste kiriku esmamainimine. (Rajati ilmselt XIII sajandil). Vahepeal hävis, kuid kirik taastati aastaks 1742.

1772 - keelab Katariina II ukaasiga matmise nii kirikutesse kui ka kiriku ümber.

1787 - suur näljahäda. Edaspidi näljahädad esinesid iga 7-8 aasta tagant.

Suuremad 1806-1808, 1840, 1844-1845, 1867-1869.

1787 - rajati Sangaste kalmistu (ligilähedane daatum).

1845 16. veebruar- sündis rukkikrahv Berg. Suri 22. märtsil 1938ndal aastal.

1845 - Liivimaa talupojad astuvad innukalt vene õigeusku.

1845-1848 - astus ligi pool elanikkonnast (u 5000 in) õigeusku.

1840ndatel kihelkonnas ehitati kolm õigeusu kirik ((Ilmjärve, Laatre, Priipalu).

1849 - Liivimaa uus talurahvaseadus avab tee raharendile ja talude päriksostmiseks.

1850-1860 - rännati välja Samaarasse, Velikije-Luki, Omski jt piirkondadesse. Sangastesse hakkas tulema elanikke mujalt.

1857 7. veebruar - sündis Eesti esimene meditsiinidoktor Peeter Hellat. Suri 16. jaanuar 1912ndal aastal.

1961 27. juuni - suri tööstur Kolla Vellner Rootsis.

1865 - seoses talude päriksostmisega asus Sangastesse elama arvukalt mulke..

1939 1. märts - lahkus haridustegelane, koolimees Paulus Amadeus Kitzberg.

1941 14. juuni - massiline küüditamine Balti riikidest.

1944 hilissuvi ja sügis - massiline põgenemine Eestist Punaarmee eest.

1949 25. märts - suurkanüüditamine.

1971 24 detsember - lahkus dendroloog Herbert Raap.

1977 13. jaanuar - suri Miina Must 99,5 aastasel.

1984 28. august - suri majandustegelane (tööstur) Karl Vellner Rootsis.

2005 - suri botaanik, sordiaretaja Helgi Nirk.

Allikad.

- **Enn Tarvel.** Eesti rahva lugu. Varrak. Tallinn 2018, 400 lk.
- **Margus Maidla.** Eesti Teaduste Akadeemia - Eesti kollektiivne aju. Tallinn 2014, 791 lk.
- **Ain Mäesalu, Tõnis Lukas, Mati Laur, Tõnu Tannberg.** Eesti ajalugu I. Avita. Tallinn 1977, 167 lk.

- **Mati Laur, Ago Pajur, Tõnu Tannberg.** Eesti ajalugu II. Avita. Tallinn 1997, 160 lk.
- Tartu Ülikooli ajalugu 1632-1982. Toimetanud professor K. Siilivask. Tallinn 1985, 279 lk.
- Küüditamine Eestist Venemaale: juuniküüditamine 1941, küüditamine 1940-1953. I Digar.
- **Herbert Lindmäe.** Suvesõda Valgamaal 1941. Tartu 2008, 465 lk.
- Eesti Vabadusristi kavaleride hauad Eestimaa kalmistutel. Eesti Vabadusvõitlejate Liit. Tartu 2017.
- 150 aastat krahv Friedrich Bergi sünnist. Koostanud Harri Kübar. Toimetanud Jaan Eilart. Tartu 1995, 177 lk.
- **Rein Adusson.** 14 mail möödub 140 aastat Sangaste lugupeetud ämmaemanda Rosalie Kalviku sünnist ja 60 aastat surmast. Otepää Teataja 11 mai 2023.a.
- **A. Oskar Undritz.** Undritzite suguvõsa. Tallinn, Mickwizi trükikoda, 1912, 27 lk.
- Võromaa kodolugu. Võro Instituut, 2004 327 lk.
- Vestlused kodu-uurijatega (Heino Kängsepp, Uku Joassoone jt).
- Teatmeteosed ENE, EE jt. Vikipeedia. Otsingumootorid internetis. Geni. Erakogud.
- Lõuna-Eesti Postimees 13.05.2020.

Historical Sangaste cemetery.

Summary

The study provides a cross-section of persons buried in the Sangaste cemetery. The peculiarity of the study is that there are also persons whose roots (parents, grandparents) are in Sangaste, but due to historical events (repressions, forced departures from their homeland) these ashes are in foreign soil. Remembrance of them in cemetery-related studies is appropriate and necessary. Such studies will more closely connect today's people with their past.

Lisa 1. Pildigalerii.



Gustav Berg



Gräfin Berg



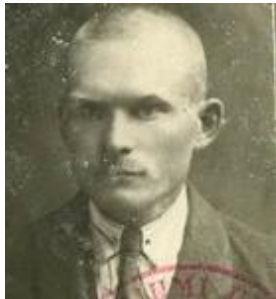
Maria Berg



Rukkikrahv Berg



Jüri Hellat



Jaan Praosk



Eduard Suursepp



Elmar Aruja



Peeter Hellat



Karl Hellat



Jakob Visnapuu



Herbert Raap



August Velner



Jaan Viismann



Peeter Kõiv



Paul Määrits



Leonhard Kängsepp



Paulus Kitzberg



Johannes Kitzberg



Julius Vernik



Elviira Kängsepp



Peeter Kuus



Miina Kuus



Arvid Vassar



Hans Kuus



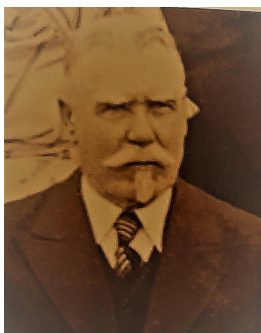
Aino Mürk



Valdeko Veemees



Väino Veemees



Jaan Saul



Maie Kerson



Jakob Palvadre



Juhan Sarapuu



Kristjan Hermann



Paul Vassil



Constance Kalm



Erika Roosaar



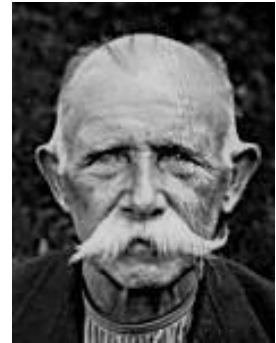
Alleks Vallner



Willem Koolmeister



Friedrich Kurg



Johan Visnapuu



Juhan Visnapuu



Lembit Hellat



Salme Soom



Peeter Ojaver



Vello Saul



Jaan Kikkas



Olga Kikkas



Aleksander Kängsepp



Paul Ruus



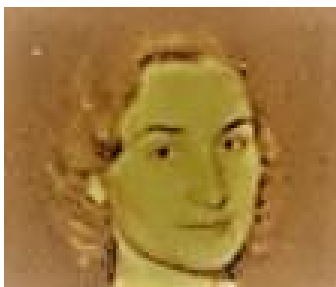
Alfred Ruus



Peeter Vaher



Marie Vaher



Elisabeth Pajos



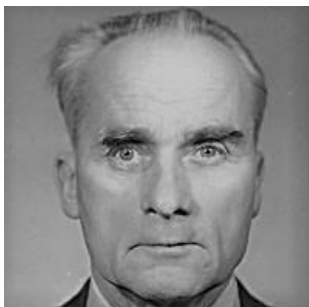
Lidia Sipp



Valentine Männik



Konstantin Vaher



Aleksander Vaher



Arne Veemees



Hans / Ants Pakler



August Jaik



Vambola Hurt



Jaan Uibopuu



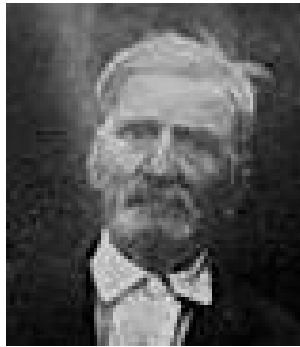
Friedrich Trees



Albert Raudsepp



Alfred Veemees



Peeter Mihkelson



Olga Kolosova



Kusta Pöder



Viktor Pöder



Johannes Värk



Ella Suursepp



Heino Kängsepp



Rosalie Kalvik



Gunnar Falkenberg



Maks Kerson



Jakob Kuus



Felix Allik



Aleksander Volmer



Karl Vaher



Alfred Proosa



Jüri Vaher



Jaan Muinasmaa



August Soome



Arnold Saage



Jaan Saare



Elisabeth Saare



Avo Lääts



Ruth Tari



Anton Palvadre



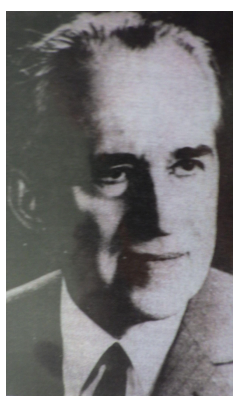
Marie Kirsipuu



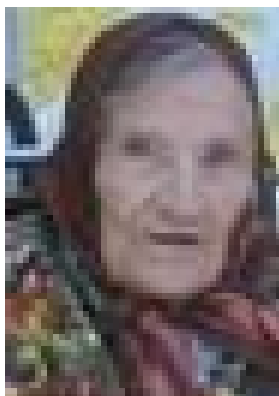
Hendrik Villa



Ludvig Sarapuu



Georg Rauch



Hilda Ivan



Hans Kuus



Elmar Pihlau



Jaan Mets



Jakob Mets



Paul Visnapuu



Verner Lehis



Senta Purdmaa



Alviine Karavin



Liisa Lõhmus



Mari Vismann



Alviine Nahe



Marie Raudsepp



Hans Raudsepp



Arnold Raudsepp



Tõnu Raudsepp



Valter Raudsepp



Konstantin Raudsepp



Kristo Kängsepp



Mari Sarapuu



Anne Oja



Miina Määrits



Mari Kuus



Karl Roosaar



Jaan Vaher



August Karavin



Vambola Hellat



Juhan Roose



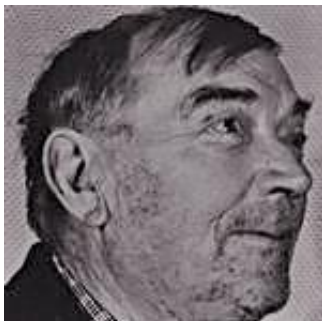
Otto Raudsep



Julie Luksepp



Hermann Luksep



Jaan Gross



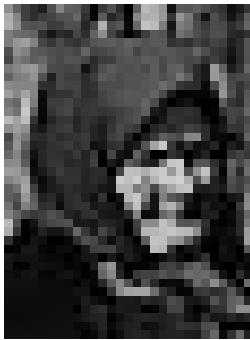
Benno Gross



Elvi Saarmann



Ülo Raudsepp



Anna Sikk



Alma Kängsepp



Juhan Pool



Helgi Teras



Gerhard Reutern



Arnold Hellat



Jaan Saks



Milda Jakobson



Martin Jakobson



Enno Gross



Joann Hiob



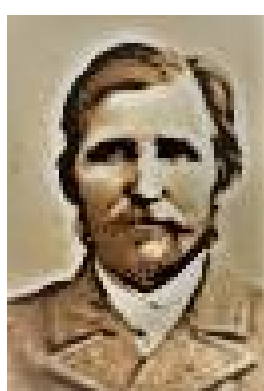
Aleksander Saarmäe



Leli Udras



Jaan Leppik



Jaan Määrits



Aadu Määrits

Lisa 2. Hauatähised.



Sangaste kalmistut tutvustav stend



Kalmistu värav



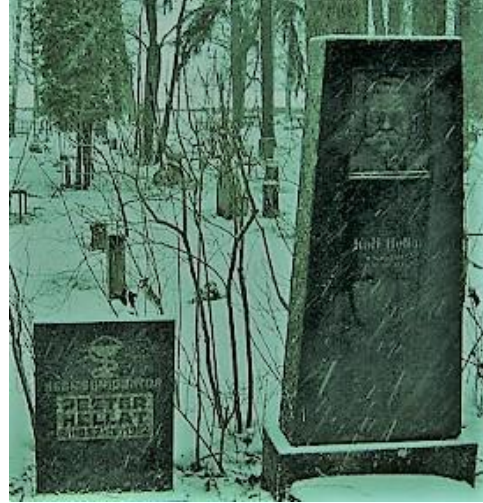
Bergi hauamonument



Rukkikrahv



Peasissekäigu tee kalmistul



Hellatite hauamonument



Eduard Suursepa hauakivi



Peeter Hellati hauatähis



Loewensternide kabeli silt



Kuigatsi mõisniku Kabel (AD 1787)



Metsade hauasammas



Sikkade hauasammas



Lapside hauatähi



Constance kalmu hauatähis



Constance Kalmu hauaplats



Johannes Kitzbergi hauatähis



Kitzbergide hauasammas



jaan Vismani hauatähis



Vismannite hauakivi



Mart Nugise hauasammas



Gunnar Falkenbergi hauakivi



Üheksa õpetaja hauatähis



Kalvikute hauakivi



Perekond Kuuse hauaplats



Anna ja Karl Ilves



Anna ja Juhan Parv



Tiit Raudsepa kalmurist (Juured Käärige Raudsepa taludest)..



Juhan Hurda hauasammas



Lepikute hauakivi



Rosalie Kalviku hauasammas



Emilie Tsetseri hauatähis



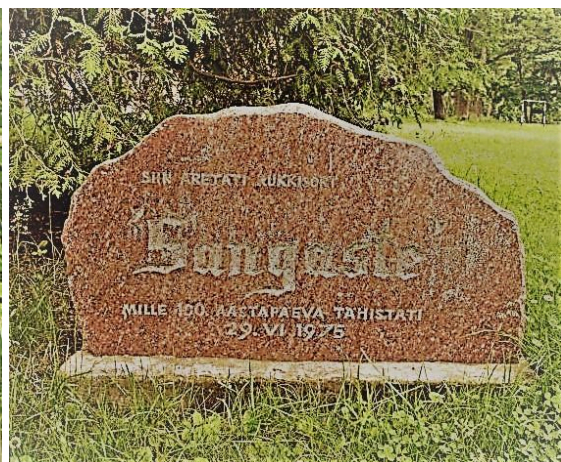
Valnerite hauakivi



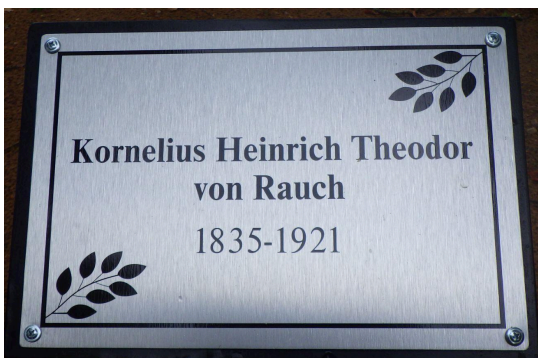
Raudseppade hauakivi



Mälestuskivi Restu spordipeo algatajatele



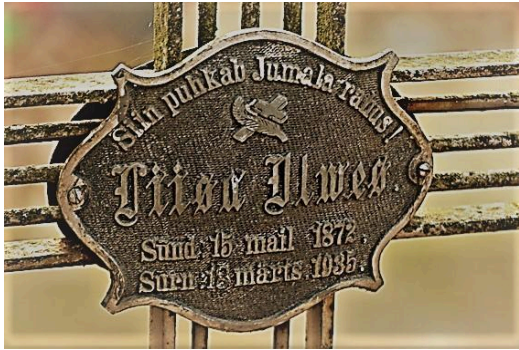
Mälestuskivi rukki tähtpäevaks



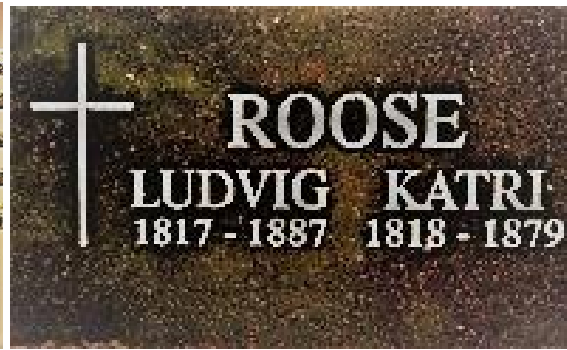
Kornelius Rauchi hauatähis



Perekond Nirki hauasammas



Ilveste hauaplats



Perekond Roose hauaplats



Perekond Kängsepp



Reuternide hauaplats



Perekond Laamanni hauasammas



Perekond Tiisleri hauasammas



Untrirz'i sugukonna hauaplats



Perekond Kõivu hauasammas



Perekond Lavingu hauasammas



Herbert Lavingu Hauaplats



Perekond Pooli hauaplats



Rukkikrahvi pojapoja poja hauaplats



Jakob Madissoni hauaplats

Lisa 3. Sangaste kalmistu plan

